

**TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI AKTIVLAR MUOMALASINI
TAKOMILLASHTIRISH VA ULARNING YASHIL IQTISODIYOTGA
O'TISHDAGI ROLI**

Shodiyeva Sevara Alisher qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank Moliya akademiyasi Magistratura tinglovchisi

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОБРАЩЕНИЯ ЦИФРОВЫХ АКТИВОВ В
КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ И ИХ РОЛЬ В ПЕРЕХОДЕ К ЗЕЛЁНОЙ
ЭКОНОМИКЕ.**

Шодиева Севара Алишер кизи

Магистрант Финансовой академии при Банке Республики Узбекистан

**IMPROVING THE CIRCULATION OF DIGITAL ASSETS IN
COMMERCIAL BANKS AND THEIR ROLE IN THE TRANSITION TO A
GREEN ECONOMY.**

Shodiyeva Sevara Alisher qizi

Master's student, Banking and Finance Academy of the Republic of Uzbekistan

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli aktivlar tijorat banklari faoliyatida tutgan o'ri, ularning muomalasini takomillashtirish yo'llari hamda yashil iqtisodiyotga o'tishda tutgan roli tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar yordamida moliyaviy xizmatlar samaradorligini oshirish, bank resurslaridan ekologik toza loyihalarni moliyalashtirishda foydalanish, shuningdek, barqaror rivojlanishni ta'minlashda raqamli aktivlarning ahamiyati ilmiy asosda asoslab berilgan. Shuningdek, xorijiy tajriba misolida ilg'or yondashuvlar ko'rib chiqilgan va milliy bank tizimida qo'llash istiqbollari baholangan.

Kalit so'zlar: Raqamli aktivlar, tijorat banklari, yashil iqtisodiyot, raqamli transformatsiya, ekologik moliyalashtirish, barqaror rivojlanish.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль цифровых активов в деятельности коммерческих банков, пути совершенствования их обращения, а также значение этих активов в переходе к зелёной экономике. Научно обоснована

эффективность использования цифровых технологий для повышения качества финансовых услуг, финансирования экологически чистых проектов с помощью банковских ресурсов и содействия устойчивому развитию. Приведены примеры зарубежного опыта и оценены перспективы применения таких подходов в национальной банковской системе.

Ключевые слова: Цифровые активы, коммерческие банки, зелёная экономика, цифровая трансформация, экологическое финансирование, устойчивое развитие.

Abstract: This article analyzes the role of digital assets in the operations of commercial banks, ways to improve their circulation, and their significance in the transition to a green economy. It provides a scientific justification for the use of digital technologies to enhance the efficiency of financial services, support environmentally sustainable projects through bank resources, and promote sustainable development. The study also reviews international practices and assesses the potential application of advanced approaches in the national banking sector.

Keywords: Digital assets, commercial banks, green economy, digital transformation, environmental financing, sustainable development.

KIRISH

So‘nggi yillarda jahon moliya tizimida ro‘y berayotgan raqamli transformatsiya jarayonlari tijorat banklarining faoliyatiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, raqamli aktivlarning moliyaviy muomalaga kirib kelishi bank xizmatlarini takomillashtirish, ularning qulayligi va tezkorligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, global miqyosda ekologik muammolar keskinlashib borayotgan bir paytda, yashil iqtisodiyotga o‘tish ustuvor yo‘nalishlardan biriga aylangan. Yashil iqtisodiyot tamoyillarini moliyalashtirishda tijorat banklarining roli ortib bormoqda, ayniqsa, zamonaviy raqamli vositalar bilan uyg‘unlikda bu jarayon yanada samarali kechishi mumkin.

Mazkur tadqiqotda raqamli aktivlarning tijorat banklari tizimidagi muomalasi, uni samarali tashkil qilish yo‘llari hamda yashil iqtisodiyotga o‘tishda ularning imkoniyatlari tahlil qilinadi. Xususan, xorijiy davlatlar tajribasi asosida ilg‘or amaliyotlar ko‘rib chiqilib, ularni milliy bank tizimiga integratsiya qilish istiqbollari asoslab beriladi. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, u raqamli moliya vositalari orqali ekologik barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish yo‘llarini aniqlashga xizmat qiladi[1].

Raqamli aktivlarning mohiyati va tijorat banklaridagi o‘rni

Raqamli aktivlar – bu raqamli shaklda mavjud bo‘lgan, iqtisodiy qiymatga ega va blokcheyn texnologiyasiga asoslangan moliyaviy vositalardir. Ularga kriptoaktivlar (masalan, Bitcoin, Ethereum), tokenlar, raqamli valyutalar va raqamli obligatsiyalar kiradi. So‘nggi yillarda raqamli aktivlar nafaqat mustaqil moliyaviy vosita sifatida, balki bank xizmatlarini modernizatsiya qilish vositasi sifatida ham keng qo‘llanilmoqda.

Tijorat banklari raqamli aktivlar orqali:

- to‘lov tizimlarini avtomatlashtirishi,
- tranzaksiyalar tezligini oshirishi,
- mijozlar bilan shaffof va xavfsiz aloqalarni yo‘lga qo‘yishi,
- xarajatlarni kamaytirishi mumkin.

Banklar uchun raqamli aktivlar nafaqat yangi daromad manbai, balki mijozlar bilan innovatsion aloqani o‘rnatish vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Yashil iqtisodiyotga o‘tish: asosiy tamoyillar va moliyalashtirish muammolari

Yashil iqtisodiyot — bu resurslardan samarali va ekologik toza foydalanishga asoslangan iqtisodiy tizim bo‘lib, barqaror rivojlanishni ta‘minlashni maqsad qiladi. Uning asosiy tamoyillari:

- karbon chiqindilarini kamaytirish,
- qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o‘tish,
- ekologik toza ishlab chiqarishni qo‘llab-quvvatlash.

Biroq bu tamoyillarni amaliyotga joriy etish katta moliyaviy resurslarni talab qiladi. Ko‘plab rivojlanayotgan mamlakatlarda yashil loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlari to‘liq shakllanmagan.

Raqamli aktivlar orqali yashil moliyalashtirishni takomillashtirish

Raqamli aktivlar yashil loyihalarni moliyalashtirishda yangi yondashuvlarni taqdim etmoqda. Jumladan:

- Raqamli “yashil obligatsiyalar” orqali ekologik loyihalarga bevosita investitsiya jalb etish;

- Smart-kontraktlar orqali moliyaviy oqimlarni avtomatik boshqarish va shaffof monitoring qilish;
- Tokenizatsiya orqali kichik va o'rta loyihalarni xalqaro bozorlarga chiqarish.

Tijorat banklari ushbu texnologiyalarni o'z infratuzilmasiga joriy etgan taqdirda, ular ekologik investitsiyalarning hajmi va samaradorligini oshirishi mumkin. Masalan, tokenlashtirilgan yashil kreditlar orqali qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini kichik investorlar ham qo'llab-quvvatlashi mumkin bo'ladi.

Xorijiy tajriba: ilg'or mamlakatlar amaliyoti

Ba'zi ilg'or mamlakatlar, xususan Shveysariya, Singapur va Germaniya raqamli aktivlar asosida yashil moliyalashtirishni muvaffaqiyatli amalga oshirmoqda. Ular:

- raqamli moliyaviy sandiqlar (Digital Green Funds) tashkil etgan,
- token asosida ishlovchi moliyaviy platformalarni rivojlantirgan,
- bank va fintech hamkorligini kengaytirgan.

Bu mamlakatlarda hukumat siyosati ham innovatsion texnologiyalarni qo'llab-quvvatlaydi, bu esa milliy iqtisodiyotlarning "yashil" transformatsiyasiga turtki bo'lmoqda.

O'zbekiston bank tizimi uchun tavsiyalar

O'zbekiston tijorat banklari raqamli aktivlar va yashil moliyalashtirish yo'nalishida quyidagi bosqichma-bosqich strategiyani amalga oshirishi mumkin:

- Raqamli aktivlar uchun huquqiy asoslarni ishlab chiqish;
- Pilot tarzda "yashil token" yoki "raqamli obligatsiya" loyihalarini ishga tushirish;
- Ekologik risklarni baholovchi raqamli reyting tizimini joriy etish;
- Bank xodimlari va mijozlar uchun raqamli moliya va yashil iqtisodiyot bo'yicha treninglar tashkil etish.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli aktivlar tijorat banklarining moliyaviy faoliyatini innovatsion asosda takomillashtirish, mijozlar bilan interaktiv va xavfsiz aloqalarni yo'lga qo'yish, shuningdek, yashil iqtisodiyotga o'tishda yangi

moliyaviy imkoniyatlarni yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi. Banklar tomonidan raqamli aktivlardan oqilona foydalanish orqali ekologik toza loyihalarni samarali moliyalashtirish, resurslardan tejamkor foydalanish va barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish mumkin.

Xorijiy tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli texnologiyalarni moliya sektoriga integratsiyalash orqali nafaqat moliyaviy samaradorlik oshiriladi, balki ekologik xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlik ham ta'minlanadi. O'zbekiston tijorat banklarida raqamli aktivlarning huquqiy, texnologik va institutsional asoslarini mustahkamlash orqali yashil iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlovchi yangi moliyaviy mexanizmlar yaratish zarur.

Takliflar

Huquqiy asoslarni takomillashtirish:

- Raqamli aktivlarning muomalasini tartibga soluvchi qonun va me'yoriy-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish;
- Yashil moliyalashtirish uchun maxsus normativ va soliq imtiyozlari joriy etish.

Innovatsion moliyaviy instrumentlarni joriy etish:

- Tijorat banklari tomonidan tokenlashtirilgan yashil obligatsiyalar va kredit liniyalarini ishlab chiqish;
- Smart-kontraktlar asosidagi avtomatlashtirilgan moliyaviy monitoring tizimlarini yo'lga qo'yish.

Bank infratuzilmasini raqamlashtirish:

- Blokcheyn texnologiyasi asosidagi ichki to'lov tizimlarini rivojlantirish;
- Yashil loyihalar uchun alohida raqamli moliyaviy platformalarni ishlab chiqish.

Xalqaro hamkorlikni kengaytirish:

- Xorijiy moliyaviy institutlar bilan hamkorlikda "yashil fondlar"ni tashkil etish;
- Ilg'or tajriba almashish va qo'shma loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini yaratish.

Kadrlar salohiyatini oshirish:

- Bank xodimlari va moliyaviy maslahatchilar uchun raqamli aktivlar va yashil iqtisodiyot bo'yicha malaka oshirish kurslarini tashkil etish;

- Oliy ta'lim muassasalarida mazkur yo'nalishda maxsus fanlar va ilmiy-tadqiqot loyihalarini rivojlantirish.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Шваб К. Четвертая промышленная революция. – М.: Эксмо, 2016. – 320 с.
2. Назаров К.К., Эргашев М.Ш. Цифровая трансформация банковской системы: проблемы и перспективы // Банковское дело. – 2022. – №2. – С. 17–22.
3. Karimov O. Tijorat banklarida innovatsion texnologiyalar. — Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti, 2020. — 180 b.
4. KPMG International. Green finance: the path to a sustainable future. – KPMG, 2020. – 28 p.
5. Кабдулкаримов М.Ф. Зеленая экономика и устойчивое развитие: мировой опыт и реалии Узбекистана // Экономика и образование. – 2021. – №3. – С. 43–49.
6. Европейский центральный банк. Цифровое евро: перспективы и вызовы. – Франкфурт-на-Майне: ЕЦБ, 2022. – 45 с.
7. Tapscott D., Tapscott A. Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin and Other Cryptocurrencies is Changing the World. – New York: Portfolio, 2018. – 384 p.
8. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. – 8-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2020. – 672 с.
9. World Bank. Green Finance Opportunities in Emerging Markets. – Washington, D.C.: World Bank Group, 2017. – 36 p.
10. Бекмуродов У.М., Курбанов Б.И. Финансовые технологии и цифровые активы в банковской системе Узбекистана // Финансы и бизнес. – 2023. – №1(61). – С. 25–30.
11. Yo'ldoshev V. Raqamli iqtisodiyot va moliyaviy texnologiyalar. — Toshkent: Fan, 2021. — 200 b.
12. Ўзбекистон Республикаси Марказий банки. Банк тизимида рақамли активлардан фойдаланиш концепцияси. – Тошкент, 2023. – 24 б.

